

The Citizen and Urbanization: Psychological Transformations and the Philosophical Search for Meaning

UDC: 316.334.56:(364.652.4:911.375.1):124.2

DOI: <https://doi.org/10.15421/172617>**Olena Dolhopol¹**Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0002-9545-2290>, Olena.Dolhopol@kname.edu.ua**Kateryna Kuznetsova²**Ph.D., Senior Lecturer, <https://orcid.org/0000-0002-4979-066X>, kateryna.kuznetsova@karazin.ua¹ *Beketov National University of Urban Economy (Kharkiv, Ukraine)*² *V. N. Karazin Kharkiv National University (Kharkiv, Ukraine)***Abstract.**

Relevance. Megacities are centers of innovation, but at the same time they create a number of problems for people. These include high levels of stress, information overload, identity crises, social isolation, alienation and existential searches for meaning. The philosophical dimension of urbanization emphasizes the issues of freedom, authenticity and harmonization of individual and collective life.

Purpose. The purpose of the study is to clarify the features of the phenomenon of a modern urban resident in the context of psychological crises and philosophical searches for meaning, to generalize current scientific approaches, and to identify prospects for further research.

Results. The integration of psychological and philosophical perspectives provides a deeper understanding of the crises caused by urbanization and outlines ways to overcome them. The results of the study can be applied in urban planning, the development of psychological support programs for city residents.

Conclusions. Modern urbanization forms a new identity of a city resident. The city becomes not only a place of residence, but also a factor that determines the thinking, behavior and emotional state of a person, turning him into a “digital city dweller” – a subject integrated into and dependent on the technological system. This generates ambivalence between freedom and social structure, authenticity and digital determinism. The mediatization of space expands the possibilities of self-expression but causes a loss of privacy and integrity. The combination of psychological and philosophical approaches allows us to understand the city as a laboratory of modern subjectivity, and the humanization of the urban environment is a prerequisite for the harmonization of human existence.

Keywords: Urban Identity, Psychological Challenges, Philosophical Search For Meaning, Smart City, Mediatization of Urban Space, Digital Man, Urban Sustainability

Містянин і урбанізація: психологічні трансформації та філософський пошук сенсу

Долгопол Олена¹, Кузнецова Катерина²¹*Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова (Харків, Україна)*²*Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна (Харків, Україна)***Анотація.**

Актуальність. Мегаполіси стають осередками інновацій, але водночас породжують низку викликів для особистості. Серед них – високий рівень стресу, інформаційне перевантаження, проблеми ідентичності, соціальна ізоляція, відчуження та потреба у пошуку сенсу, питання свободи, автентичності та гармонізації індивідуального й колективного життя.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні особливостей феномена сучасного міського мешканця в контексті психологічних криз і філософських пошуків сенсу, узагальненні актуальних наукових підходів і визначенні перспектив подальших досліджень.

Результати. Встановлено, що містянин є багатовимірним суб'єктом, що поєднує риси адаптивності, мобільності та стресостійкості, переживає кризові стани, зумовлені урбанізованим середовищем. Досліджено типологію міських ідентичностей. Розглянуто феномен цифрової людини, етичні дилеми смарт-міст, загрози медіатизації простору та вплив міського дизайну на психологічне благополуччя. Інтеграція психологічного та філософського аналізу дозволяє краще зрозуміти природу кризових станів, спричинених урбанізацією, та окреслити шляхи їх подолання. Результати можуть бути застосовані в урбаністичному плануванні, у створенні програм психологічної підтримки.

Висновки. Сучасна урбанізація формує нову ідентичність мешканця міста. Місто стає не лише місцем проживання, а й фактором, що визначає мислення, поведінку та емоційний стан людини. Це породжує амбівалентність між свободою та соціальною структурою, автентичністю та цифровим детермінізмом. Медіатизація простору розширює можливості самовираження, але спричиняє втрату приватності та цілісності. Поєднання психологічного та філософського підходів дозволяє зрозуміти місто як лабораторію сучасної суб'єктивності.

Ключові слова: міська ідентичність, психологічні виклики, філософський пошук сенсу, смарт-місто, медіатизація міського простору, цифрова людина, урбаністична резильєнтність

Стаття надійшла / Article arrived: 18.09.2025

Схвалено до друку / Accepted: 30.10.2025

Вступ.

Актуальність. Урбанізаційні процеси охоплюють увесь світ. Дедалі більше людей проживає у мегаполісах, де формується специфічний спосіб життя та мислення, що потребує глибокого психологічного і філософського вивчення. Серед сучасних психологічних викликів міста відзначаємо високий рівень стресу, соціальну анонімність, конкуренцію, інформаційне перенасичення, проблеми ідентичності та самореалізації. У філософському вимірі буття містянина загострюються екзистенційні питання: пошуки сенсу життя, проблеми свободи і відчуження, прагнення гармонії між особистим і суспільним. Поєднання в одне дослідження психологічних та філософських аспектів життя сучасного містянина дозволяє комплексно розглянути урбаністичний суб'єкт як феномен, що визначає соціальні трансформації сучасного світу. Є потреба на основі новітніх наукових джерел осмислити нову урбаністичну ідентичність людини, що перебуває на перетині психологічних криз та філософських пошуків сенсу існування.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні особливостей феномена сучасного міського мешканця в контексті психологічних криз і філософських пошуків сенсу, узагальненні актуальних наукових підходів і визначенні перспектив подальших досліджень.

Аналіз попередніх публікацій. За останні кілька років філософські та психологічні дослідження міста та міського життя були зосереджені у кількох різних площинах.

Філософія міста – нова галузь, що досліджує місто як філософський об'єкт, аналізуючи його сутність, моральні, політичні та естетичні виміри. Огляд літератури виявив, що наукові публікації з цього напрямку висвітлюють такі теми, як «місто як простір для процвітання людства», «етика міського розвитку» (Конюшевський, 2024; Каранфілова & Красюк, 2021; Шкуров, 2025).

Не залишають філософи поза увагою тему «урбанізм та повсякденність», у цьому контексті вони вивчають, як урбаністичні структури та технології впливають на повсякденне життя, ідентичність та соціальні взаємодії містян. Особлива увага приділяється концепціям «урбаністичного досвіду» та «феноменології міста» (Буцикіна, 2019; Габрель, Космія & Габрель, 2023; Міненко, 2023).

Серед екологічних аспектів розглядаються філософські основи стійкого розвитку міст, взаємодія між людиною та природою в міському середовищі, а також концепція «біоморфного урбанізму» (Карповець, 2013; OreI, 2022).

Екологію міста, але в іншому аспекті, розглядають також психологи. Вони так само вивчають взаємодію людини з її фізичним середовищем, але дослідження часто зосереджені на впливі міського дизайну

(наприклад, щільність забудови, наявність зелених зон) на психічне здоров'я та суб'єктивне благополуччя містян (Предко, 2024; Резван, 2024).

Психологи аналізують, як негативні фактори міського середовища впливають на стрес, емоційний стан та когнітивні функції людини (Кузишин, 2025; Сержан, 2025).

Філософи та психологи досліджують, як міське життя формує соціальні відносини, почуття приналежності та колективну ідентичність. Особливий інтерес викликають теми соціальної згуртованості та самотності у великих містах (Петренко-Лисак, 2020; Препотенська, 2013).

Нейроурбанізм – це відносно нова міждисциплінарна галузь поєднує урбаністику, психологію, архітектуру, соціологію, фізіологію, інші науки з метою дослідження того, як міське середовище впливає на мозок і нервову систему людини (Стрільчук, 2022; Gupta & Sethy, 2025).

Метою статті є, на основі огляду та систематизації сучасних психологічних і філософських підходів до розуміння феномену містянина в умовах урбанізації сформувати узагальнений образ сучасного містянина, визначити ключові виклики, що постають перед особистістю у великому місті, та окреслити напрями пошуку сенсу життя в урбанізованому соціокультурному просторі.

Наукова новизна роботи полягає у поєднанні психологічного аналізу кризових станів та викликів урбанізованого середовища з філософськими пошуками сенсу життя в мегаполісі, що є основою для формування узагальненої характеристики особистості мешканця мегаполісу з урахуванням психологічних і філософських аспектів його життєдіяльності.

Методологічною основою статті є аналіз, синтез і узагальнення наукових джерел, а також порівняльний і критичний аналіз сучасних підходів у філософії та психології до розуміння феномену містянина та ключових викликів, що постають перед ним у сучасному мегаполісі.

Результати дослідження.

Враховуючи динамічні зміни в сучасному урбанізованому світі, де міста стають ключовими аренами для соціальних трансформацій, зростає науковий інтерес до феномену містянина. Останнім часом, разом зі змінами у філософії та психології, з'являються важливі закордонні та вітчизняні публікації, що осмислюють новітні міські ідентичності та їхню плінність. Ці роботи фокусуються на вивченні психологічних викликів та філософських пошуків сенсу, з якими стикається сучасний житель мегаполіса.

Сучасний містянин постає у складному полі урбанізаційних процесів, що зумовлюють не лише соціальні та культурні трансформації, а й глибокі психологічні виклики. Як зазначає Ш. Ептінг у книзі «Сенс у мегаполісі. На шляху до міського

екзистенціалізму» («Meaning in the Metropolis: Toward an Urban Existentialism») (Epting, 2025), мегаполіс стає простором пошуків сенсу та екзистенційної самореалізації, водночас породжуючи кризи ідентичності та відчуження. Шейн Ептінг аналізує філософські аспекти міського буття, зокрема через призму екзистенціалізму, що дозволяє глибше зрозуміти психологічні виклики та філософські пошуки сенсу в урбанізованому середовищі. Автор розглядає, як урбаністичне середовище може призводити до відчуття самотності та страху перед життям і смертю, підкреслюючи важливість людських зв'язків для подолання цих відчуттів. Ептінг досліджує, як міста, як гіперконкурентні мережі, можуть випробовувати мешканців на кожному кроці, формуючи їх у адаптивних осіб, які можуть пережити труднощі, що виникають у міському середовищі. Автор наголошує, що дизайн і структура міст можуть не забезпечувати умови для вільного та значущого життя, а навпаки, накладають обмеження, від яких потрібно звільнитися. Дослідник пропонує шляхи поліпшення міського середовища через інновації в транспортних послугах, житловій політиці та використанні нових технологій, щоб зробити міські простори більш сприятливими для людських зв'язків і забезпечити свободу, необхідну для процвітання мешканців.

Цікавим є розуміння Ш. Ептінга постаті містянина. Розуміння містянина. Житель мегаполіса постійно стикається з викликами: транспортними проблемами, перевантаженням роботи, соціальними контактами, суперництвом. Ці умови, на думку автора, формують у нього здатність пристосовуватися і виживати у складних, часто стресових умовах. Містянин у Ептінга постає не лише як мешканець урбаністичного простору, а як екзистенційний суб'єкт, який щодня стикається з викликами міського життя: шум, конкуренція, перевантаженість, соціальна ізоляція. Автор підкреслює, що місто формує людину: воно змушує адаптуватися до складних умов, виробляти гнучкість і витривалість, але водночас може спричиняти відчуження та самотність. Але між тим автор зазначає, що попри хаотичність міського середовища, людина прагне простих і універсальних речей: любові, безпеки, дому, самоприйняття, сенсовної роботи й дозвілля. Це робить пошук сенсу в місті ключовою темою для містянина. Автор порушує низку важливих філософських питань, як то проблема сенсу життя в місті (чи може урбаністичне середовище стати джерелом осмисленого існування, чи воно лише руйнує людські надії?), свобода і відчуження (наскільки мешканець мегаполіса є вільним у власних виборах, а наскільки його життя детерміноване інфраструктурою, політиками й технологіями?), самотність і колективність (як уникнути «життя і смерті наодинці») (одна з центральних тем книги) та побудувати автентичні відносини в умовах урбанізованого простору).

Отже, у Ептінга містянин – це філософський герой сучасності, який шукає сенс, баланс і автентичність у гіперконкурентному, технологічно та соціально складному середовищі мегаполісу.

Оскільки книга розкриває глибокий філософський аналіз сучасного міського існування, зокрема через призму екзистенціалізму, її ідеї є важливими для розуміння сучасного образу містянина та філософсько-психологічних викликів, які постають перед ним.

На тлі запропонованого Ептігом загального образу містянина цікавими видаються напрацювання А. О. Петренко-Лисак, яка пропонує інше бачення проблеми, поділяючи жителів міста на два типи. Така типологія дає змогу розширити попередні уявлення, уточнити специфіку різних груп містян і побачити, яким чином урбаністичні процеси по-різному впливають на них. У статті «Міські ідентичності за умов постмодернових мінливостей» А. О. Петренко-Лисак досліджує нові типи міських ідентичностей, які є плинними та ситуативними в умовах постмодерного світу. Авторка пропонує власну типологію, виділяючи два типи містян: «урбанавт» та «урбанод». Ці типи виникають із ситуативних подій та особистих практик і слугують теоретичним конструктом для опису сучасної ідентичності. Під урбанавтом вона розуміє індивідуума, схильного до ідеї «справедливого міста», який прагне розбудувати спільноту, керується цінностями соціальної справедливості та толерантності. Цей тип містянина авторка характеризує як «містоплавця», який шукає своє «Я», здійснює «міську Одісею» в пошуках себе, ідеалізує місто і прагне бачити його як спільноту з тісними зв'язками (гемайншафт). Він мультикультурний, політичний та схильний до дискусій. Його право на місто є «новоурбаністичним». Урбанод в уявленні авторки виступає антиподом до урбанавта, він цінує місто за комфорт, послуги та сервіс, не схильний до об'єднання, але здатен до кооперації задля захисту власних інтересів. Це «місту(о)подібний» суб'єкт, що шукає комфортне оточення, користується містом як лабораторією, не прагне об'єднуватися у громади, а цінує індивідуалізм та слабкі зв'язки (гезельшафт). Він аполітичний (у давньогрецькому сенсі «ідіотичний») і приватний. Його право на місто – це нормативне право на послуги та сервіс. Це суб'єкт, у якого відсутні глибокі рефлексії, він орієнтований на матеріальні блага та комфорт. Ця типологія цілком задовольняє нас для аналізу психологічних та філософських аспектів життя в місті. Готові теоретичні моделі «урбанавта» та «урбанода» ми використаємо для структурування дослідження. Важливо, що ці два типи представляють різні психологічні та ціннісні установки, що формують ідентичність містянина: від колективістського пошуку сенсу та спільноти («урбанавт») до індивідуалістичного споживання

міста та приватного простору («урбаноїд»). Стаття описує, як плинність та мінливість постмодерного світу змушують ідентичність містян бути нестабільною та ситуативною, що може бути джерелом психологічних викликів. Постійна необхідність «приміряти маски» і трансформуватися під впливом зовнішніх обставин є ключовим викликом, який ми досліджуємо (Петренко-Лисак, 2020).

Поділ містян на типи набуває особливого значення в контексті сучасного технологічного розвитку міста. Адже саме інноваційні урбаністичні практики (смайт-планування, цифровізація послуг, інтелектуальні системи управління тощо) по-різному впливають на кожну з цих груп, формуючи специфіку їхньої взаємодії з міським простором. Дослідження С. Гупта та Н. Сетхі показало, що у сучасному розумному місті існує чотири основні етичні проблеми: конфіденційність даних, залежність від технологій, соціальна нерівність та обмеженість стійкого розвитку (Gupta & Sethy, 2025). Вони мають значний вплив на громадян, організації та суспільство в політичній, соціальній та економічній сферах, що як результат відображається на психічному, фізичному та соціальному благополуччі. Автори наголошують на потребі врахування цих етичних аспектів у міському смайт-плануванні. Тоді, на думку авторів, можливе створення «здорового та щасливого міста», де інтелектуальні технології гармонійно поєднуються зі стійким розвитком. Дослідники наголошують: усвідомлення етичних питань у розвитку міст сприяє формуванню урбаністичного середовища, яке розвиває технології та водночас підтримує благополуччя, рівність і стійкість. Містянина вони розуміють як суб'єкта технологічного впливу, який живе в екосистемі, де інформаційно-комунікаційні технології (ICT) – не просто інструменти, а фактор формування умов його життя (здоров'я, благополуччя). Але він (містянин) перебуває під етичним тиском технологій: з одного боку, він є користувачем smart-city, з іншого – об'єктом і дійовою особою в етичних дилемах, пов'язаних з конфіденційністю, інклюзивністю, рівністю та стійкістю.

Проведене авторами протягом 2014–2023 рр. спостереження дало підстави виокремити чотири ключові етичні проблеми, що впливають на містянина як індивіда та у суспільному контексті:

1. Приватність даних (data privacy). Містянин стикається з ризиками втрати приватності через масштабне збирання, зберігання й обробку особистих даних ICT-системами smart-city.

2. Залежність від технологій (addiction to technology). Він ризикує втратити контроль над своїм життям, стаючи надмірно залежним від технологічних сервісів (наприклад, для здоров'я, мобільності), що може підірвати автономію та здатність самостійно приймати рішення.

3. Нерівність (inequality). ICT-ініціативи можуть підсилити соціальну нерівність, адже доступ до smart-city сервісів часто обмежений певними групами населення, що маргіналізує інших.

4. Обмежена стійкість (limited sustainable development). Інфраструктурні рішення, можливо, не завжди враховують довгострокову екологічну й соціальну стійкість, що загрожує майбутньому благополуччю містян.

Не можна не погодитись із авторами, які наголошують, що у smart-city-ініціативах етика має бути органічною складовою процесу, а не додатком. Тобто, вже на етапі урбаністичного чи технологічного дизайну слід враховувати такі принципи, аби місто ставало здоровим, гармонійним, справедливим та екологічно відповідальним (Gupta & Sethy, (2025).

Дослідження В. Воронкової та В. Нікітенко (Воронкова & Нікітенко, 2022) доповнює наші уявлення про сучасного містянина як цифрову людину. Тож на думку авторів, сучасний містянин – це мережевий суб'єкт, чия свідомість формується через цифрові комунікації та платформні середовища. Це інформаційний агент, що взаємодіє з технологіями, але при цьому стає частиною алгоритмічно зумовлених «екосистем». Він живе в інтерфейсному просторі, де межа між фізичним й цифровим стерта. Якщо традиційна соціальна свідомість утворювалася через фізичні інститути, культуру, пряме спілкування, то мережева – через стрімкі потоки інформації, цифрові платформи і алгоритми, що формують поведінку і сприйняття. Автори наголошують на інформаційній гігієні й етичному споживанні, адже у цифрову епоху критичне мислення стає необхідністю, не дає потонути у потоці маніпуляцій, дезінформації, «інфовтоми»; застерігають від цифрової залежності та маніпуляції. Цифрове середовище відкриває доступ до глобальних трендів, але водночас уніфікує й стандартизує погляди, цінності, норми. Людина стає глобальним агентом, її самосприйняття і роль у суспільстві змінюються під впливом digital-культури. Таке тлумачення, на нашу думку, є певною мірою продовженням досліджень М. Препотенської «Антропология міста у контексті екзистенціального аналізу», у якому виокремлено людину мегаполіса як окремих антропологічний тип, що сформувався в умовах стрімкої урбанізації (Препотенська, (2013a). В іншій публікації авторка розглядає мегаполіс як особливий тип буття міста в екзистенціальному аспекті (Препотенська, 2013b).

Упродовж теми технологізації сучасного міста і життя містянина варто згадати статтю А. Є. Черниш «Чинники медіатизації міста», присвячену аналізу поняття медіатизації та її проявам в урбаністичному середовищі. Медіатизація визначається авторкою як динамічне явище, що впливає на урбанізацію, організовуючи інформаційні потоки та сприяючи процесам діджиталізації. Авторка доводить, що міста,

які стрімко розвиваються, потребують активного залучення медіа, технологій і медіаплатформ для перетворення на «розумні міста», «цифровізовані міста» та «міста широких можливостей». Віртуалізація та візуалізація розглядаються як важливі складові цього процесу, які роблять міста «видимими» для широкої аудиторії. Загалом, на думку дослідниці, медіатизація міста є позитивним явищем, але може нести і певні загрози, такі як втрата індивідуальності через надмірний контроль. Отже, стаття допомагає глибоко зрозуміти, як медіатизація трансформує міста, перетворюючи їх на «розумні» та «цифрові» локуси. Це розширює наш погляд на сучасне урбаністичне середовище, в якому існує містянин. Потенційні загрози медіатизації, такі як втрата індивідуальності та приватності через надмірний контроль та нагляд, про які згадується у статті, є основою для аналізу психологічних викликів, з якими стикається людина у сучасному урбанізованому просторі. Важливим для нас є дослідження поняття «буколіки» як «періодичної втечі від надмірної модернізації, цифровізації, медіатизації, урбанізації», адже є важливою частиною філософських роздумів про те, як людина шукає сенс і природність існування в умовах «медіа-міста». Цей концепт важливий, коли йдеться про потребу у «перезавантаженні» або поверненні до природи як відповіді на виклики урбанізації. Медіатизація формує ідентичність містянина та його відчуття приналежності до спільноти. Описане авторкою міське середовище, безперечно, впливає на містянина. Допускаємо, що у такому просторі містянина можна назвати «інтерфейсне тіло», бо людина постійно взаємодіє з екранами (розумними зупинками, мобільними пристроями, інформаційними панелями). Вона і функціонує через медіа, і сприймається через них.

Сучасний містянин у просторі, описаному А. Черниш, це активний сенсмейкер: містянин, який не лише пасивно споживає контент, а входить у «спільний медіадіалог», виробляє місцеві наративи, створює міський образ у соцмережах, реагує на медіатизовані простори. Його можна розуміти як навігатора просторових знань, адже у міському середовищі, переповненому медійними знаками (реклама, інфографіка, інтерактив), містянин навчається читати простір, орієнтуватися та знаходити сенс серед візуальних і медіазвукових сигналів. Раніше людина змінила місто, ввівши в нього технології, тепер місто змінює людину, перетворюючи її на активного споживача і творця медіальних сенсів у місті через смартфони, рекламу, відео-екрани, діджитал-арт (Черниш, 2024).

Екранний або медіафікований суб'єкт міста, одночасно споживач, навігатор і творець міських смислів – ще одне розуміння сучасного містянина, яке важливе для його загального портрета.

Урбаністичне планування впливає на суб'єкта, який перебуває в мегаполісі. Автори статті

«Інтеграція поведінкової науки в міське планування: основа для людиноцентричного просторового дизайну» («Integrating behavioral science into urban planning: a framework for human-centered spatial design», 2025) аналізують взаємозв'язок між урбаністичним плануванням та поведінковими науками. Автори проводять систематичний огляд літератури та розробляють аналітичну модель, що охоплює сім ключових аспектів міського середовища: урбаністичну форму, побудовану інфраструктуру, міські ландшафти, громадські простори, житлову тканину та дизайн. Вони виявляють, що фізичне середовище суттєво впливає на психологічні, когнітивні та поведінкові реакції людей, а також визначають критичні детермінанти, що впливають на урбаністичне середовище. Автори пропонують концептуальну модель для інтеграції поведінкових аспектів у процеси урбаністичного планування, спрямовану на створення міст, які не лише ефективні та стійкі, але й психологічно та соціально чутливі. У контексті нашого дослідження стаття пояснює, як фізичне середовище міста впливає на психологічний стан мешканців, що дозволяє ідентифікувати основні психологічні виклики, з якими стикаються містяни. Пропонована авторами модель інтеграції поведінкових наук у процеси урбаністичного планування може бути корисною для розробки рекомендацій щодо створення середовища, яке підтримує психологічне благополуччя мешканців. Автори називають містянина не нейтральним або пасивним користувачем простору, а активним суб'єктом, на якого, з одного боку, активно впливають форма і структура міста, з іншого – він сам впливає на міське середовище. На думку авторів, місто та його простір є активними агентами, що формують психологічні, когнітивні та поведінкові реакції мешканців: «Urban environments are not neutral spaces: they are active agents in shaping and influencing human behavior» («Міське середовище не є нейтральним простором: воно є активним агентом, що формує та впливає на людську поведінку») (Khogali, Ali & Ramdani, 2025).

Тобто, сучасний містянин – це людина, чії психологічні й емоційні потреби перебувають у взаємодії з простором міста, а його поведінкові патерни зумовлюють або підсилюють цю взаємодію. Серед викликів, які постають перед мешканцем мегаполісу автори виокремлюють недостатній зв'язок між плануванням і досвідом мешканців. Це пояснюється тим, що «більшість традиційних моделей міського планування надають пріоритет функціональності, інфраструктурі та естетиці, не враховуючи належним чином життєвий досвід, емоційні реакції та моделі поведінки міських мешканців»; потребу інтегрувати психологію в просторовий дизайн, бо усе просторове середовище, що включає містобудівельну ергономіку, інфраструктуру, ландшафт, квартали, житловий фонд,

має бути пронизано знаннями з поведінкової науки, щоб дизайн не залишався лише технічним, а ставав людиноцентрованим; міський простір як джерело або запобіжник соціальних проблем: правильно сплановані міські середовища можуть сприяти не лише економічному розвитку, а й соціальній згуртованості та екологічній стійкості. Натомість неправильне планування здатне посилювати соціальну напругу та гальмувати розвиток:

Тож маємо образ активного, психологічно чутливого суб'єкта, на якого простір міста впливає і ним керує. Але відсутність у місті дизайнів з урахуванням поведінкової науки, ризику емоційного невідповідного простору, загроза соціальної дезорганізації через негуманне планування – це реальні виклики, які має подолати, на думку авторів, сучасний містянин.

Пропонована авторами концептуальна модель міста інтегрує теорії з екологічної психології та поведінкової теорії у процес проектування, роблячи сучасний мегаполіс більш інклюзивним, комфортним, безпечним і стійким. Хоча стаття зосереджена на поведінкових науках, вона також порушує питання взаємодії між середовищем та особистістю, що може бути корисним для розгляду філософських аспектів пошуків сенсу життя в умовах урбанізації (Khogali, Ali & Ramdani, 2025).

Стаття А. Орла «Біоморфний урбанізм. Філософія розумного міста» (Orel, 2022) узагальнює попередні міркування, підсумовуючи ключові аспекти, що стосуються типології містян, особливостей їхнього існування в умовах урбанізації та впливу технологічних трансформацій міського середовища на психологічні й філософські виміри буття людини. Сучасне місто перетворилося на штучну структуру, що ізолює людину від дикої природи, автоматизує її спосіб життя й спричиняє ментальне виснаження. Саме ця ізоляція породжує соціальні та екзистенційні виклики. У конфлікті між технологічним прогресом і дегуманізованим життям у місті, постає новий образ містянина: той, хто втратив внутрішній зв'язок із природною сутністю і гостро потребує її відновлення.

Новим викликом для міст України стала війна, яка створила ситуації «екзистенційних випробувань», де людина змушена або втратити сенс, або знайти нові смисли та вийти на рівень особистісного зростання. На сьогодні осмислення цих нових смислів у філософському та психологічному аспектах є однією із актуальних тем досліджень процесів урбанізації.

Стаття Т. Титаренко «Особистість перед викликами війни: психологічні наслідки травматизації» (Титаренко, 2017) порушує низку важливих проблем, що стосуються психологічних викликів сучасного міста, соціально-психологічного рівня міського буття, філософських пошуків сенсу, ідентичності і життєтворчості. Ще задовго до повномасштабного вторгнення авторка проаналізувала, як тривала

травматизація руйнує відчуття безпеки, стабільності, довіри до світу, змінює просторово-часові координати життєвого світу людини. Урбаністичний контекст підкреслюється тим, що життя в мегаполісі з його стресами, інформаційними перевантаженнями й соціальними поляризаціями теж провокує втрату сенсів і проблеми ідентичності. Авторка описує, як війна змінює стосунки з оточенням, переформатовує симпатії-антипатії, розмиває межі між «своїми» і «чужими», тож поява нових форм соціальної дистанції, ізоляції чи солідарності між містянами – закономірний процес, у чому ми змогли впевнитися вже під час повномасштабного вторгнення. Посттравматичне зростання – здатність людини через кризу віднаходити нові життєві сенси, змінювати цінності, переосмислювати себе, – корелюється з проблемою сенсотворення в урбанізації: містянин, перебуваючи під тиском викликів (економічних, екологічних, соціальних), шукає нові орієнтири для життя.

Логічним продовженням низки публікацій, у яких започатковано осмислення викликів війни у житті сучасного українського містянина є спроба пошуку методик, що допомагають зціленню травмованого населення. Прикладом такої публікації є стаття «Збалансований локус контролю як провідний фактор збереження життєстійкості та зміцнення ментального здоров'я особистості в умовах війни» В. Предко (2024). Авторка підкреслює, що відчуття контролю – базова психологічна потреба, а його втрата спричинює стрес, депресію, дезадаптацію. У контексті урбанізації це пояснює, чому містянин у перенасиченому, часто непередбачуваному середовищі мегаполісу стикається з кризою сенсу та підвищеним рівнем тривожності.

Для мешканця міста характерне зіткнення з численними факторами, що не залежать від нього (транспортні затори, соціальні нерівності, екологічні ризики). Надмірна екстернальність може вести до фаталізму й соціальної пасивності, а надмірна інтернальність – до самозвинувачення та психічного перенапруження. Дослідження В. Предко підкреслює, що життєстійкість зростає завдяки екстраверсії, здатності планувати та брати відповідальність за власні дії. На думку науковиці, збалансований локус контролю є джерелом «мудрості й екзистенційної мужності». Можемо лише додати, що розвиток активної громадянської позиції, соціальної залученості, формування нових стратегій адаптації до викликів великого міста є потужним життєтворчим фактором, який спонукає містян до пошуку нових життєвих опор. Містянин, щоб не «загубитися» в місті, має навчитися приймати обмеженість власного контролю й водночас активно формувати власне життя.

Аналіз наукових джерел, здійснений у межах дослідження, не охоплює всього спектра проблем, що постають перед сучасним містянином; отже,

дійсність, міський простір і сам феномен містянина залишаються відкритими для подальшого ґрунтового вивчення та переосмислення.

Висновки.

Урбанізація як глобальний процес зумовлює виникнення комплексу психологічних та філософських проблем, що актуалізуються у феномені сучасного містянина. З психологічної точки зору, життя у великому місті супроводжується підвищеним рівнем стресу, інформаційним перевантаженням, конкуренцією та ризиком емоційного вигорання. Водночас місто стає простором формування нових ідентичностей, де особистість змушена розвивати адаптивні стратегії, зокрема резильєнтність, гнучкість і здатність до міжособистісної взаємодії у багатокультурному середовищі.

Філософський аспект проблеми передбачає осмислення урбанізації як екзистенційного виклику. Життя у великому місті не лише відкриває нові можливості, а й породжує феномен відчуження, стандартизації та втрати автентичності. Містянин

постає суб'єктом, що перебуває у постійному пошуку сенсу, прагне гармонізувати власну індивідуальність із масовістю та швидкоплинністю міського соціуму. Він не лише мешканець міста, а й соціально-психологічний феномен, у якому поєднуються риси мобільності, індивідуалізму, відкритості новому досвіду та водночас вразливості до криз і стресів урбанізованого світу.

Поєднання психологічного та філософського підходів дає змогу комплексно досліджувати містянина як людину, що водночас долає кризові стани й конструює нові горизонти сенсу у межах урбаністичної культури. Психологія описує механізми адаптації та індивідуальні ресурси подолання труднощів, тоді як філософія дозволяє виявити глибинні смислові виміри урбаністичного буття. Таким чином, інтеграція цих досліджень забезпечує більш повне розуміння специфіки психологічних викликів та екзистенційних пошуків сучасного містянина.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Буцикіна, Є. (2019). Досвід перебування-в-місті як предмет естетики повсякденного. *Докса*, 2(32), 196–206. [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2019.2\(32\).188634](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2019.2(32).188634)
- Воронкова, В. Г., & Нікітенко, В. О. (2022). *Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика* (Монографія). Liha-Pres. <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/6591>
- Габрель, М., Космій, М., & Габрель, Т. (2023). Духовний комфорт і дух міста як урбаністичний феномен. *Просторовий розвиток*, 4, 173–196. <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2023.3.173-196>
- Каранфілова, О. В., & Красюк, І. А. (2021). Естетика містобудування у філософському осмисленні. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*, 4, 153–156. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/14753>
- Карповець, М. (2013). *Місто як світ людського буття: філософсько-антропологічний аналіз* (PhD thesis, Національний університет «Кієво-Могилянська академія»). <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/1665/>
- Конюшевський, О. І. (2024). Філософське осмислення простору та досвіду в архітектурній практиці. *Культурологічний альманах*, 4, 229–237. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.26>
- Кузишин, А. (2025). *Міська стійкість: як міста адаптуються до викликів сьогодення*. <https://mistosite.org.ua/uk/articles/miska-stiikist-ia-k-mista-adaptuiutsia-do-vyklykiv-sohodennia>
- Міненко, К. П. (2023). *Урбаністичне повсякдення західноєвропейського міста у творчих біографіях композиторів XIX – початку XX століття: культурологічний аспект дослідження*. Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. <http://e-archive.knmau.com.ua/handle/123456789/387>
- Петренко-Лясак, А. О. (2020). Міські ідентичності за умов постмодернових мінливостей. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*, 86, 101–108. <https://doi.org/10.32840/2707-9147.2020.86.10>
- Предко, В. В. (2024). Balanced locus of control as a leading factor in preserving hardiness and strengthening personal mental health of an individual in war conditions. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Психологія, 35(74), 44–50. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743475/1/Predko_Lokus_kontroliu_stattia_2024.pdf
- Препотенська, М. П. (2013а). Антропологія міста у контексті екзистенційного аналізу. *Вісник Національного технічного університету України «КПІ»*. Філософія. Психологія. Педагогіка, 1(37), 64–71.
- Препотенська, М. П. (2013б). Мегалопіс як особливий тип буття міста. Екзистенційний аспект. *Вісник Житомирського державного університету*, 66, 11–15. <https://eprints.zu.edu.ua/9271/1/3s.pdf>
- Сержан, В. А. (2025). Формування резильєнтності міського середовища в Україні під час воєнного конфлікту. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Географічні науки, 22, 40–49. <https://www.gj.journal.kspu.edu/index.php/gj/article/view/384>
- Соціально-психологічний супровід у мегалопісі: колективна монографія / За заг. наук. ред. Резван, О. О. (2024). Видавництво Іванченка І. С. <https://eprints.kname.edu.ua/65080/1/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1.pdf>
- Стрільчук, О. В. (2022). Territorial identification of the community as a prerequisite for the development of environmental awareness. *Габітус*, 41, 272–277. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737376>
- Твердохлебова, Н. Є., & Євтушенко, Н. (2024). Дослідження соціально-психологічних характеристик великих міст. *Соціально-психологічний супровід у мегалопісі: кол. монографія*, Розділ 1, 26–43. <https://repository.kpi.kharkov.ua/entities/publication/d663dad7-9241-4a28-bf6d-37bf4822659b>
- Титаренко, Т. М. (2017). Особистість перед викликами війни: психологічні наслідки травматизації. *Проблеми політичної психології*, (5)19, 3–10. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/709114/1/Tytarenko%20T.%20M.-article-Personality%20in%20the%20face%20of%20war%20challenges%20-%20Psychological%20consequences%20of%20traumatism.pdf>

- Черниш, А. Є. (2024). Чинники медіатизації міста. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 35(74), 84–88. https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/3_2024/part_2/.pdf
- Шкурюв, Є. В. (2025). *Соціокультурні трансформації сучасного міста в контексті диджиталізації* (Дис. д-ра філософії). КІП. <https://ela.kpi.ua/items/9a1a0d24-508d-45a8-aa09-a95bb3c7d889>
- Epting, S. (2025). *Meaning in the metropolis: Toward an urban existentialism*. Routledge. <https://www.routledge.com/Meaning-in-the-Metropolis-Toward-an-Urban-Existentialism/Epting/p/book/9781032492322>
- Filho, W. L., Eustachio, J. H. P. P., Fedoruk, M., & Lisovska, T. (2024). War in Ukraine: An overview of environmental impacts and consequences for human health. *Frontiers in Sustainable Resource Management*, 3. <https://doi.org/10.3389/fsrma.2024.1423444>
- Gupta, S., & Sethy, N. L. (2025). Ethical implications of smart city applications for public health and well-being: A systematic literature review. *International Journal of Human Rights and Constitutional Studies*, 12(3), 244–258. <https://doi.org/10.1504/IJHRCS.2025.147387>
- Khogali, M. M. E., Ali, E. A. M., & Ramdani, A. (2025). Integrating behavioral science into urban planning: A framework for human-centered spatial design. *Frontiers in Psychology*, 16, 1632523. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1632523>
- Orel, A. (2022). The biomorphic urbanism: The philosophy of the smart city. *Multiversum. Philosophical Almanac*, 1(1), 158–176. <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2022.1.1.11>

REFERENCES

- Butsikina, Ye. (2019). Dosvid perebuvannya-v-misti yak predmet estetyky povsyakdennoho [The experience of being-in-the-city as a subject of the aesthetics of everyday life]. *Doksa*, 2(32), 196–206. [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2019.2\(32\).188634](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2019.2(32).188634)
- Chernish, A. Ye. (2024). Factors of mediatization of the city. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Serii: Filohiia. Zhurnalistyka*, 35(74), 84–88. https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/3_2024/part_2.pdf
- Epting, S. (2025). *Meaning in the metropolis: Toward an urban existentialism*. Routledge. <https://www.routledge.com/Meaning-in-the-Metropolis-Toward-an-Urban-Existentialism/Epting/p/book/9781032492322>
- Filho, W. L., Eustachio, J. H., Fedoruk, M., & Lisovska, T. (2024). War in Ukraine: An overview of environmental impacts and consequences for human health. *Frontiers in Sustainable Resource Management*, 3. <https://doi.org/10.3389/fsrma.2024.1423444>
- Gabrel, M., Kosmii, M., & Gabrel, T. (2023). Dukhovnyi komfort i dukh mista yak urbanistichnyi fenomen [Spiritual comfort and the spirit of the city as an urban phenomenon]. *Prostorovyi rozvytok*, 3, 173–196. <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2023.3.173-196>
- Gupta, S., & Sethy, N. L. (2025). Ethical implications of smart city applications for public health and well-being: A systematic literature review. *International Journal of Human Rights and Constitutional Studies*, 12(3), 244–258. <https://doi.org/10.1504/IJHRCS.2025.147387>
- Karanfilova, O. V., & Krasiuk, I. A. (2021). Estetyka mistobuduvannya u filosofskomu osmyslenni [The aesthetics of urban planning in philosophical comprehension]. *Perspektyvy. Sotsial'no-politychnyi zhurnal*, 4, 153–156. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/14753>
- Karpovets, M. (2013). *Misto yak svit liudskoho buttia: filosofsko-antropolohichniy analiz [The city as a world of human existence: A philosophical and anthropological analysis]* (PhD thesis, National University of Kyiv-Mohyla Academy). <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/1665/>
- Khogali, M. M. E., Ali, E. A. M., & Ramdani, A. (2025). Integrating behavioral science into urban planning: A framework for human-centered spatial design. *Frontiers in Psychology*, 16, 1632523. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1632523>
- Koniushevskiy, O. I. (2024). Filosofske osmyslennia prostoru ta dosvidu v arkhitekturnii praktytsi [Philosophical comprehension of space and experience in architectural practice]. *Kul'turologichniy al'manakh*, 4, 229–237. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.26>
- Kuzishyn, A. (2025). *Miska stiikist: iak mista adaptuiutsia do vyklykiv sohodennia [Urban resilience: How cities adapt to contemporary challenges]*. <https://mistosite.org.ua/uk/articles/miska-stiikist-iaak-mista-adaptuiutsia-do-vyklykiv-sohodennia>
- Minenko, K. P. (2023). *Urbanistychne povsiakdennia zakhidnoievropeiskoho mista u tvorchykh biografiakh kompozytoriv XIX – pochatku XX stolittia: kul'turologichniy aspekt doslidzhennia [Urban everyday life of the Western European city in the creative biographies of 19th–early 20th-century composers: A culturological research aspect]*. National Music Academy of Ukraine. <http://e-archive.knmau.com.ua/handle/123456789/387>
- Orel, A. (2022). The biomorphic urbanism: The philosophy of the smart city. *Multiversum. Philosophical Almanac*, 1(1), 158–176. <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2022.1.1.11>
- Petrenko-Lysak, A. O. (2020). *Mis'ki identychnosti za umov postmodernovykh minlyvostei [Urban identities under postmodern variability]*. *Sotsial'ni tekhnologii: aktual'ni problemy teorii ta praktyky*, 86, 101–108. <https://doi.org/10.32840/2707-9147.2020.86.10>
- Predko, V. V. (2024). Balanced locus of control as a leading factor in preserving hardiness and strengthening personal mental health of an individual in war conditions. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Serii: Psykholohiia*, 35(74), 44–50. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743475/1/Predko_Lokus_kontroliu_stattia_2024.pdf
- Prepotenska, M. P. (2013a). Antropolohiia mista u konteksti ekzystentsial'noho analizu [Anthropology of the city in the context of existential analysis]. *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «KPI». Filosofiia. Psykholohiia. Pedahohika*, 1(37), 64–71.
- Prepotenska, M. P. (2013b). Mehapolis yak osoblyvyi typ buttia mista: ekzystentsial'nyi aspekt [The megalopolis as a special type of urban being: An existential aspect]. *Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho universytetu*, 66, 11–15. <https://eprints.zu.edu.ua/9271/1/3s.pdf>

- Rezvan, O. O. (Ed.). (2024). *Social-psychological support in the metropolis: Collective monograph*. Ivanchenko I. S. <https://eprints.kname.edu.ua/65080/1/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1.pdf>
- Serzhan, V. A. (2025). Formuvannia rezylientnosti mis'koho seredovyscha v Ukraini pid chas voiennoho konfliktu [Formation of urban environment resilience in Ukraine during the war conflict]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Heohrafichni nauky*, 22, 40–49. <https://www.gj.journal.kspu.edu/index.php/gj/article/view/384>
- Shkurov, Ye. V. (2025). *Sotsiokul'turni transformatsii suchasnoho mista v konteksti dydzhytalizatsii [Sociocultural transformations of the modern city in the context of digitalization]* (Doctoral dissertation, KPI). <https://ela.kpi.ua/items/9a1a0d24-508d-45a8-aa09-a95bb3c7d889>
- Stril'chuk, O. V. (2022). Territorial identification of the community as a prerequisite for the development of environmental awareness. *Habitus*, 41, 272–277. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737376>
- Tverdokhlebova, N. Ye., & Yevtushenko, N. (2024). Study of socio-psychological characteristics of large cities. In O. O. Rezvan (Ed.), *Social-psychological support in the metropolis: Collective monograph* (Chapter 1, pp. 26–43). <https://repository.kpi.kharkov.ua/entities/publication/d663dad7-9241-4a28-bf6d-37bf4822659b>
- Tytarenko, T. M. (2017). Personality in the face of war challenges: Psychological consequences of traumatization. *Problemy politychnoi psykholohii*, (5)19, 3–10. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/709114/1/Tytarenko%20T.%20M.-article-Personality%20in%20the%20face%20of%20war%20challenges%20-%20psychological%20consequences%20of%20traumatism.pdf>
- Voronkova, V. H., & Nikitenko, V. O. (2022). *Filosofia tsyfrovoyi liudyny i tsyfrovoho suspilstva: teoriia i praktyka [Philosophy of the digital human and digital society: Theory and practice]* (Monograph). Liha-Pres. <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/6591>